

Література

- Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка : учеб. пособие для студентов. М. : "Дрофа". 1991. 47 с.
- Казачкова Е. М. Формирование и функционирование молодежного сленга в лингвокультурной среде : автореф. канд. филол. наук : спец. 10.02.01. М., 2006. 26 с.
- Коротун О. О. Семантика оцінки в номінаціях особи. *Ономастика і апелятиви. Збірник наукових праць*. Д. : Вид. Центр ДНУ, 2001. Вип. 14. С. 86-92.
- Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. П. : Довкілля-К. 2006. 716 с.
- Сизов С. Д., Сизова Ю. С. Понятие и функции сленга. *Молодой ученый*. М., 2016. № 5. С. 32-34.
- Христенко О. С. Фактори впливу на становлення та розвиток молодіжної лексики. *Східнослов'янська філологія : Зб. наук. праць*. Горлівка : Вид-во ГДПУ, 2006. Вип. 11. Мовознавство. Ч. II. С.123 -128.

(Матеріал надійшов до редакції 15.10.18. Прийнято до друку 29.10.18)

УДК: 81'3+81'42:82-312.4=821.111

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2018-74-03>

ВОРОБІОВА М. В.

(Запорізький національний університет)

СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ СУЧАСНОГО БРИТАНСЬКОГО ДЕТЕКТИВНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ПІТЕРА ДЖЕЙМСА)

У статті увага зосереджується на функціонуванні стилістичних прийомів у сучасному британському детективному дискурсі. Методами дослідження стали квалітативні методи лінгвістики: текстуально-інтерпретативний метод та метод лінгвостилістичної абстракції. Матеріалом є творчість Пітера Джеймса, у якій автор статті виділяє детектив-трилер та містичний детектив. Стилiстичні прийоми розглядаються з точки зору їх участі у вербалізації концептів ДЕТЕКТИВ (у детективі-трилері) та ЖЕРТВА-ДЕТЕКТИВ (у містичному детективі), які вважаються ключовими для даної наукової розвідки. Дослідження здійснене на основі класифікації стилістичних прийомів різних рівнів, запропонованій О. М. Мороховським та доопрацьованій автором статті.

Проаналізовано назви серії творів П. Джеймса з метою виявлення вжитих у заголовках стилістичних прийомів. Зазначений аналіз показав, що одиниця *Dead* є маркером творів серії, що складається з детективів-трилерів, де головним героєм виступає Рой Грейс, та є компонентом стилістичних фігур, які спостерігаються у назвах. Одиниця *Dead* прогнозує наявність вбивств та велику напруженість сюжету детективу, а також створює образність заголовків. Назви містичних детективів є однослівними, являють собою іменники, тобто можуть бути класифіковані як номінативні речення. Ці назви мають містичне забарвлення та одразу налаштовують сприйняття читача на певний діапазон, потрібний письменнику.

Надається характеристика та інтерпретуючий коментар стилістичних прийомів, ужитих у текстах, з урахуванням їх комбінації та образів, на яких вони ґрунтуються. Автор дослідження робить висновок, що Пітер Джеймс для вербалізації ключових концептів (ДЕТЕКТИВ та ЖЕРТВА-ДЕТЕКТИВ) залучає увесь спектр стилістичних прийомів, образність яких охоплює найрізноманітніші сфери людського життя; важливою рисою творів письменника є прагнення апелювати не лише до зорових, а й до слухових рецепторів читача.

Ключові слова: стилістичний прийом, детективний дискурс, детектив-трилер, містичний детектив, концепт, образність, лінгвостилістична абстракція.

Vorobiova M. V. Stylistic devices in modern British detective discourse (case study: works by Peter James). The article concentrates on the peculiarities of functioning of stylistic devices in modern British detective discourse. The methods used are qualitative methods of linguistics: the method of text interpretation and the method of linguostylistic abstraction. The material of study is creative works of P. James. Among these works the author of the article distinguishes thrilling crime stories and mystic crime stories. Stylistic devices are examined in the frames of their participation in the verbalization of the concepts DETECTIVE (in thrilling crime stories) and VICTIM-DETECTIVE (in mystic crime stories) defined as key concepts of the present study. The research is based on the classification of stylistic devices offered by O. M. Morokhovskiy and developed by the author of the article. The paper analyses the titles of a series of books by Peter James to reveal the stylistic devices used in the titles. The analysis showed that the lexical unit *Dead* is a marker of the series of thrilling crime stories where Roy Grace is the main character. This lexical unit is a part of stylistic devices observed in the titles of the books. It predicts murders and great tension of the plot of a crime story and contributes in creating the imagery of the titles. The titles of mystic crime stories are one-word titles represented by nouns, so they may be classified as nominative sentences. These titles have mystic colouring, therefore they attune the perception of a reader to a certain tone, which the writer needs.

The study offers characteristics and interpreting comment of stylistic devices used in the texts taking into account their combination and images on which they are based. The author of the research makes a conclusion that Peter James applies the whole range of stylistic devices to verbalize the key concepts (DETECTIVE and VICTIM-DETECTIVE). The imagery of these devices embraces various spheres of human lives. An important feature of the books of the writer is the desire to appeal not only to the sight but also to the hearing of the reader (by creating a certain rhythm of a text or using intermedial allusions).

Key words: stylistic device, detective discourse, thrilling crime story, mystic crime story, concept, imagery, linguostylistic abstraction.

Сьогодні, як і протягом вже досить довгого часу, жанр детектива (поряд із фентезі та жіночими романами) посідає одне з перших місць серед популярних жанрів у всьому світі. Особливою любов'ю читачів користуються детективи, які змушують затамувати подих, з нетерпінням перегортати наступну сторінку та здригатися від жаху. Саме такі твори, на думку багатьох авторитетних видань (*The Times*, *Chicago Tribune*, *Daily Express*, *Daily Mirror*, *Independent*), виходять з-під пера Пітера Джеймса.

Пітер Джеймс – сучасний британський письменник, автор містичних історій, кримінально-психологічних трилерів, романів жахів. Він є також успішним кінопродюсером. Його твори були перекладені багатьма мовами та по всьому світу продано більш, ніж 50 мільйонів екземплярів книг цього письменника. У бестселерах П. Джеймса спостерігаємо інтерес до науки, медицини, надприродного. Його сюжети непередбачувані, персонажі – продумані до найдрібніших деталей. У цілому, в усіх творах простежуються глибокі знання автора у сфері психології, криміналістики та всіх областях, яких торкається розповідь.

Актуальність наукової розвідки, з одного боку, зумовлена великою популярністю детективних творів, а отже, інтересом дослідників до процесу смислоутворення у текстах вищезазначеного жанру, зокрема за допомогою стилістичних прийомів, а з іншого боку тим, що функціонування стилістичних прийомів різних рівнів у текстах жанру детективу не отримала достатнього висвітлення у ракурсі лінгвостилістичної абстракції.

Об'єктом дослідження є стилістичні прийоми у детективному дискурсі, **предметом** – особливості функціонування стилістичних прийомів у британському детективному дискурсі.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні специфіки функціонування стилістичних прийомів сучасного британського детективного дискурсу. Зазначена мета передбачає вирішення таких **завдань**: 1) категоризувати твори Пітера Джеймса за жанрами; 2) виявити особливості функціонування стилістичних прийомів у текстах різних жанрів із залученням лінгвостилістичної абстракції.

Перш за все, вважаємо необхідним окреслити, на які ключові поняття та класифікації спирається наше дослідження. Одним з основних понять, яким будемо оперувати, є, беззаперечно, «дискурс». Услід за Артюновою Н. Д., вважаємо, що дискурс – це «мова занурена у життя» [Артюнова 1990, с.137]. У свою чергу, детективний дискурс – це такий тип дискурсу, що конструюється за певним шаблоном [Карасик 2002, с. 178]. В основі такого дискурсу лежить схема необхідних та достатніх комунікативних дій, які є визначальними компонентами такої структури [там само, с. 178]. Детектив відрізняється особливим типом побудови сюжету, який зазвичай представляє собою розкриття складної заплутаної таємниці, пов'язаної з розслідуванням злочину, яке успішно проводить детектив (представник поліції або приватний детектив), і яке закінчується викриттям та покаранням злодія. У детективному дискурсі виділяють такі ключові концепти: ТАСМНИЦЯ, ЗЛОЧИН, ДЕТЕКТИВ і ЗЛОДІЙ [Калюжная 2016, с. 82]. Для нашої наукової розвідки виділення цих концептів важливо, щоб проаналізувати, як стилістичні фігури беруть участь у вербалізації цих концептів.

У детективному дискурсі П. Джеймса, на нашу думку, доцільно виокремити тексти двох жанрів: детектив-трилер та містичний детектив. Звичайно, поділ є досить умовним, оскільки у детективах-трилерах теж можна побачити певну містику, а містичний детектив є, по суті, трилером. Однак в рамках цієї наукової розвідки під детективом-трилером будемо розуміти такий детектив, де приватний сищик проводить розслідування, в якому певну, незначну, роль відіграють містичні події; а під містичним трилером – такий, де містичні події за значимістю є рівними або більш важливими за власне детективний сюжет. За ключовими концептами є певна різниця між цими двома жанрами у творчості П. Джеймса: у містичному трилері замість концепту ДЕТЕКТИВ (поліцейський тощо) з'являється концепт ЖЕРТВА-ДЕТЕКТИВ (він необов'язково є полісменом або приватним детективом), яка водночас і потерпає від надприродного, і розслідує обставини справи.

У нашому дослідженні при виявленні стилістичних фігур у тексті будемо спиратись на класифікацію О. М. Мороховського [Стилистика 1984, с. 49-190], яку ми незначним чином змінили (стосовно стилістичних прийомів морфологічного рівня):

1. Стилiстичнi фiгури фонетичного рiвня: алітерація; асонанс; звуконаслідування; евфонія; ритм; рима.

2. Стилiстичнi фiгури морфологiчного рiвня: а) транспозиція морфеми; б) транспозиція форми.

3. Стилiстичнi прийоми семасiологiї.

1) фігури заміщення: *фігури кількості*: гіпербола, мейозис, літота; *фігури якості*: епітет, метонімія (синекдоха, перифраза, евфемізм), метафора (антономазія, персоніфікація, алегорія), іронія;

2) фігури суміщення: *фігури тотожності*: порівняння; *фігури протилежності*: антитеза; оксюморон/оксиморон; *фігури нерівності*: висхідна градація; низхідна градація; каламбур; зевгма.

4. Стилiстичнi фiгури синтаксичного рiвня.

I. Синтаксичні виражальні засоби:

- *виражальні засоби, що базуються на редуції вихідної моделі*: еліпсис; умовчання; номінативні речення; асиндетон;

- *виражальні засоби, що базуються на експансії вихідної моделі*: повтор; перерахування; синтаксична тавтологія; полісиндетон; емоційна конструкція *It is/was he who*; емоційна конструкція з дієсловом *do*; вставні речення;

- *виражальні засоби, що базуються на зміні порядку послідовності компонентів вихідної моделі*: інверсія; відокремлення.

II. Синтаксичні стилістичні прийоми:

- *стилістичні прийоми, що базуються на формальних та смислових взаємодіях кількох синтаксичних конструкцій або моделей речень в певному контексті*: паралелізм; хіазм; анафора; епіфора; анадиплозис;

- *стилістичні прийоми, що базуються на транспозиції значення синтаксичної структури або моделей речень в певному контексті*: риторичне питання;

- *стилістичні прийоми, що базуються на транспозиції значення способів зв'язку між компонентами речення або речення*: парцеляція.

Для обробки матеріалу застосуємо лінгвостилістичну абстракцію – метод дослідження, аналізу та опису стилістичного феномена в мові в його цілісності, з урахуванням взаємозв'язків між людиною, світом, мовою. Зокрема, застосування цього методу в процесі аналізу тексту дозволяє: 1) розглянути в комплексі особливу ієрархію відносин, що залежать від типу, жанру тексту: а) ситуацію спілкування; б) композиційну структуру тексту; в) набір мовних засобів, які корелюють як з ситуацією спілкування, так і зі структурою тексту, його континуумом; 2) глибоко дослідити стилістичні ресурси і функціональні особливості тексту, враховуючи міждисциплінарні системні зв'язки з літературознавством; 3) використовувати інформаційну модель як інструмент мовностилістичної абстракції, що дає можливість здійснити комплексний аналіз тексту, не розчленовуючи його на частини, а виявляючи типи відносин між значеннями і формами їх відображення в стилістично диференційованих текстах різних типів і жанрів [Жеребило 2007].

Аналіз ілюстративного матеріалу (творів П. Джеймса) вважаємо доцільним розпочати з назв творів, що розглядаються. У жанрі детектива-трилера (серії, присвяченій одному і тому самому персонажу – офіцеру поліції Рою Грейсу) спостерігаємо такі назви: *Dead Simple (1), Looking Good Dead (2), Not Dead Enough (3), Dead Man's Footsteps (4), Dead Tomorrow (5), Dead Like You (6), Dead Man's Grip (7), Not Dead Yet (8), Dead Man's Time (9), Want You Dead (10), You Are Dead (11)*. Перш за все відзначимо, що у масштабі серії романів присутній повтор одиниці *Dead*. Водночас бачимо, що ця одиниця не у кожному заголовку належить до однієї і тієї ж частини мови. У переважній більшості назв *Dead* – це прикметник (2-11), але у

найпершому творі серії *Dead* – це прислівник, який вживається у неформальному спілкуванні зі значенням «дуже». В одному із заголовків *Dead* входить до складу порівняння (6), в іншому є метафоричним (персоніфікуючим) епітетом (5), у трьох заголовках *Dead* входить до складу словосполучення *Dead Man's* (4, 7, 9), утворюючи нерозривну семантичну єдність; у двох назвах *Dead* вживається із заперечною часткою *Not* (3, 8), утворюючи літоту. Отже, *Dead* є беззаперечним маркером творів серії та компонентом стилістичних фігур у їхніх назвах. Ця одиниця прогнозує наявність вбивств та велику напруженість сюжету детективу, а також створює образність заголовків.

Назви творів П. Джеймса, які ми відносимо до жанру містичного детектива, є образними, однак повторів не спостерігаємо, оскільки в кожному творі свій герой (героїня) та сюжет: *Possession* (1), *Sweet Heart* (2), *Twilight* (3), *Prophecy* (4). В основному назви є однослівними, являють собою іменники та можуть бути класифіковані як номінативні речення. Ми залучаємо термін «речення», оскільки у кожному з вищенаведених заголовків міститься завершена думка, а це є однією з ключових рис речень. Три з чотирьох назв (1, 3, 4) мають містичне забарвлення, що налаштовує сприйняття читача на певний діапазон.

У межах цієї статті розглянемо стилістичні прийоми, що використані автором для вербалізації концепту ДЕТЕКТИВ у детективі-трилері та концепту ЖЕРТВА-ДЕТЕКТИВ у містичному детективі. Як приклад детективів-трилерів візьмемо серію книг про Роя Грейса, як приклад містичного детектива – *Sweet Heart*, де йдеться про молоду жінку на ім'я Чарлі. Як у детективі-трилері, так і у містичному детективі характерною особливістю вербалізації концепту ДЕТЕКТИВ та ЖЕРТВА-ДЕТЕКТИВ відповідно є зображення емоцій та внутрішніх переживань героїв, адже саме через їхнє сприйняття ситуації (хоча розповідь ведеться від третьої особи) у вир подій занурюється читач.

Для вербалізації емоцій головного персонажа у детективі-трилері автор залучає метафору: *'The whole thought of the cross-examination that awaited him pressed all kinds of bad buttons inside him'* (*Dead Simple*, p. 21). Зазначена метафора одночасно ґрунтується на механічному образі (кнопки) та викликає певні асоціації з музичним інструментом, створюючи концептуальну метафору ЛЮДИНА є МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ. Або, у нашому контексті ДЕТЕКТИВ є МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ, що сприяє підкресленню складної душевної організації та емоційності головного героя, що у поєднанні з його маскуліністю та брутальністю (він є офіцером поліції із гарною репутацією) створює на рівні підтексту певний оксиморон-протиріччя, тим самим здійснюючи вплив на емоції читача та викликаючи зацікавленість твором.

Для вербалізації концепту ДЕТЕКТИВ П. Джеймс використовує поєднання стилістичних прийомів семасіології та синтаксису, а саме – метафору у поєднанні зі вставною конструкцією: *'Over the years he had crossed the swords with – and pissed off – plenty of miscreants in this city because of his career'* (*Not Dead Enough*, p. 9). Наведена метафора ґрунтується на образі середньовічної зброї; вона є стертою, наведений вираз можна знайти у словниках. Вставна конструкція продовжує та уточнює значення метафори «посваритись із кимось» до «не тільки посваритись із кимось, але й розлютити». У комплексі ці два стилістичні прийоми створюють образ Роя Грейса як чесного (бореться зі злочинцями, а не домовляється), сміливого (не побоявся розлютити злочинців) правоохоронця.

Письменник послуговується також інструментарієм створення інтертекстуальних зв'язків: алюзія *'This is starting to feel like Groundhog Day,' he said.* (*Not Dead Enough*, p. 322) допомагає вербалізувати сприйняття головним героєм подій, що постійно повторюються, порівнюючи їх із сюжетом відомої кінострічки. Оскільки алюзія є інтермедіальною (відсилає не до вербального тексту, а до аудіовізуального), то за умови ознайомленості читача із джерелом алюзії, П. Джеймс «підключає» до свого тексту образність, створену сигналами органів не одного відчуття (зору), а двох (зору та слуху). Це додає тексту жвавості.

Ще одним стилістичним прийомом для опису вражень, що справляють на головного героя, а отже є частиною вербалізації концепту ДЕТЕКТИВ, є епітети: *'No smile cracked her*

icy expression' (*Dead Man's Footsteps*, p. 250); 'waspish brown eyes of hers' (*Dead Man's Footsteps*, p. 161); *struggling under her lazer stare*' (*Dead Man's Footsteps*, p. 162). Цікаво зазначити, що спектр образності наведених епітетів є дуже різноманітним: вони ґрунтуються і на природних явищах, і характерних рисах тварин, і ознаках технічних приладів.

Коментуючи вербалізацію концепту ЖЕРТВА-ДЕТЕКТИВ відзначимо, що автор залучає такі стилістичні прийоми: номінативні речення, епіфора, порівняння, паралелізм, парцеляція. Їх ми спостерігаємо у наступному уривку: *'She paused and stared around in the darkness of the trees. A rabbit was watching her. A crow. There was sudden complete silence as the chatter of the birds stopped. As the water stopped. It felt as if the whole animal kingdom was watching her* (*Sweet Heart*, p. 94-95). Відчуття героїні передаються за допомогою, перш за все, ритму тексту (різкість якого створюється номінативними реченнями та парцеляцією, одноманітність та чіткість – епіфорою та паралельними конструкціями), а також порівнянням. Автор передає сигнали, що героїня отримує не тільки від зорових рецепторів, але й від слухових. У містичних детективах для вербалізації емоційного стану ЖЕРТВИ-ДЕТЕКТИВА П. Джеймс використовує метафору: *'Wisps of dry ice were curling through her veins'*. В основі стилістичного прийому знов натрапляємо на образ природного явища, при чому того самого явища – льоду – що слугувало базовим образом епітета у детективі-трилері.

В результаті проведення дослідження, ми дійшли **висновку**, що для вербалізації ключових концептів (ДЕТЕКТИВ та ЖЕРТВА-ДЕТЕКТИВ) Пітер Джеймс залучає увесь спектр стилістичних прийомів (від графічного та фонетичного рівня до інтертекстуального), образність яких охоплює найрізноманітніші сфери людського життя (від природних явищ до технічних розробок); важливою рисою творів письменника є прагнення апелювати не лише до зорових, а й до слухових рецепторів читача (через інтермедіальні алузії та ритм тексту).

Перспективою дослідження вважаємо залучення до досліджуваного матеріалу квантитативних методів лінгвістики.

Література

- Аргуюнова Н. Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь* / Гл. ред. В. Н. Ярцева. М.: Сов.энциклопедия, 1990. С. 136-137.
- Жеребило Т. В. Методы лингвистического исследования и описания языка, обусловленные функционально-стилистическим инвариантом. 2007. URL: http://gerebilo.ucoz.ru/load/stati_v_sbornikakh_i_zhurnalakh/stati_v_regionalnykh_izdaniyakh/t_v_zherebilo_metody_lingvisticheskogo_issledovaniya_i_opisanija_jazyka_obuslovlennye_funkcionalno_stilisticheskim_invariantom/28-1-0-515 (дата звернення 15.10.2018).
- Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
- Калюжная А. Б. Ключевые концепты англоязычного детективного дискурса. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Іноземна філологія*. Харків, 2016. Вип. 83. С. 79-86.
- Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский и др. Киев : «Вища школа», 1984. 248 с.
- James P. *Dead Man's Footsteps*. Pan, 2014. 592 p.
- James P. *Dead Simple*. Pan, 2014. 480 p.
- James P. *Not Dead Enough*. Pan, 2014. 640 p.
- James P. *Sweet Heart*. Orion Publishing group, 2005. 335 p.

(Матеріал надійшов до редакції 7.09.18. Прийнято до друку 25.09.18)

УДК: 811.112.2'42:82-1:82-93

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2018-74-04>

ВАПРОВ С. Ю.

(Запорізький національний університет)

КАРНАВАЛЬНІ ВИТОКИ ДИТЯЧОГО ПОЕТИЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Стаття торкається стилістичних особливостей дитячої поезії та її карнавальних витоків. Аналізується карнавал як «сміхова культура», його зв'язок з дитячим фольклором, мовні характеристики дитячої карнавальної поезії. Розглянуто дослідження авторського карнавального дискурсу Ю. Крістєвої, Н. В. Дусіної, В. Г. Пожидаєвої, визначено підходи до вивчення карнавальної естетики творів Ф. Рабле, Е. Т. А. Гофмана, Ф. Достоевського, Ф. Дюрренматта. Згідно з